شدن ميانگين نرخ ارتباط توزيع يكسان ندارد و عملاً كشورهاي جهان سوم به طور نسبي هزينه بسيار بالاتري را به دوش مي‌كشند. اين به دو جهت است. يكي اينكه سهامداران و دولت‌هايي كه از كسب ماليات از شركت‌هاي بزرگ منتفع مي‌شوند همه در كشورهاي پيشرفته صنعتي قرار دارند، و ديگر اينكه چون قراردادهاي ارائه اتصال به شبكه، معاهدات دو جانبه هستند، معمولاً يك واحد ضعيف جهان سوم در مقابل يك شركت نيرومند چند مليتي هيچگونه قدرت مانور ندارد و ناچار به پذيرفتن تعرفه‌هاي تحميلي است. يك جنبة اين مسأله مي‌تواند در دستور كار WGIG قرار گيرد و آن كوشش براي دستيابي به راهكاري براي تعديل تعرفه‌ها و شيوه انعقاد قراردادهاي بين‌المللي ميان ارائه‌كنندگان خدمات اينترنتي در سطوح مختلف است كه ممكن است از طريق ايجاد مراكز اتصال شبكه‌اي ناحيه‌اي يا با يارانه‌هاي بين‌المللي صورت گيرد. از طرفي ديگر «راهبري اينترنت» و وظيفة كارگروه نمي‌تواند شامل از ميان برداشتن نابرابري‌هاي اقتصادي و صنعتي در جهان باشد كه يكي از تبعات آن اين عدم توازن است، و نيز هرگونه كوشش كار گروه در جهت بازگرداندن نظام‌اتصال اينترنتي به يك نظام بين‌الدولي مانند سيستم تلفن حركتي عبث و بي‌حاصل‌خواهدبود.

بخش ۲. دستور كارWGIG

در اعلاميه ۱۱ نوامبر ۲۰۰٤ سازمان ملل متحد مبني بر تشكيل كار گروه راهبري اينترنت(۱)، ضمن يادآوري سه وظيفه كارگروه، به نقل از ماركوس كومر(۲) هماهنگ‌كننده سوئيسي تشكيل كارگروه آمده است كه «مسايلي كه انتظار داريم مورد بررسي قرار گيرند شامل مديريت منابع اينترنتي، امنيت شبكه، جرايم اينترنتي spam ،و تعدد زبان‌ها مي‌باشد». در اين فهرست اشاره مستقيمي به «حقوق مالكيت فكري» نشده است كه در بحث‌هاي مقدماتي مطرح بود، ولي مي‌توان فرض كرد اين مبحث كه وجوه مهم قابل بحث در سطح بين‌المللي دارد در دستور كار گنجانده شود يا حداقل در چارچوب دو موضوع» مديريت منابع اينترنتي» و «جرايم اينترنتي» مورد بحث قرار گيرد. همچنين ماركوس كومر در سخنراني‌هاي خود قبلاً به «هزينه اتصال» و مشكلاتي كه بخصوص كشورهاي فقير در اين رابطه دارند اشاره كرده بود ولي اين موضوع ظاهراً در دستور كار نيست و احتمالاً در بخش ديگري از فعاليت‌هاي WSISپيرامون مسايل خاص كشورهاي در حال رشد مطرح خواهد شد. البته زمينة «spam» با موضوع اخير بي‌ارتباط نيست كه در همين بخش به آن اشاره خواهيم كرد. به هر حال به نظر مي‌رسد همانطور كه در بخش قبل پيش‌بيني كرديم WGIG ،مجموعة متعادلي متشكل از مسايلي كه براي همه اقشار دست‌اندركار اينترنت حايز اهميت است براي بحث در قلمرو «راهبري اينترنت» برگزيده است، مجموعه‌اي وسيعتر از آنچه در دوران آغازين اينترنت مي‌توانست مورد بحث متخصصان باشد، ولي نه آنقدر وسيع كه در برگيرنده ICT به مفهوم عام يا همة مسايل مورد بحث در زمينة جامعه اطلاعاتي باشد. در زير هر يك از موضوع‌هاي ذكر شده در فوق را به اجمال بررسي مي‌كنيم.

(2-1)مديريت منابع اينترنتي

وقتي صحبت از منابع اينترنتي مي‌شود معمولاً دو منبع شماره‌هاي اينترنتي (IP Numbers) و نام‌هاي دامنه اينترنتي (Internet Domain Names) مورد نظر است. براي اينكه يك دستگاه سخت‌افزاري) مانند رايانه شخصي، رايانه كارگزار، مسيرياب،...) داراي هويت اينترنتي باشد، يعني در شبكه جهاني اينترنت قابل شناسايي باشد، لازم است اين دستگاه داراي يك شماره اينترنتي منحصر به فرد باشد. شماره اينترنتي از چهار جزء ــ . ــ . ــ . ــ تشكيل شده است كه هر جزء عددي از ۰ تا ۲۵۵ است. اين صورت شماره‌گذاري كه به) IP Version4 يا به اختصار (IPv4 معروف است هنوز معمول‌ترين روش شماره‌گذاري

است. از آنجا که حفظ کردن تعداد زيادي شمارة چهار جزئي کار ساده‌اي نيست، کاربر عادي معمولاً از نام دامنه اينترنتي استفاده مي‌کند که گوياتر است و به خاطر سپردن آن ساده‌تر. مثلاً نام دامنه www.nic.irنماينده ۱۹٤,۲۲٥,۷۰,۹٦ است. وقتي نام دامنه را در صفحه مرورگر تايپ مي‌کنيم. اين نام به کارگزاري فرستاده مي‌شود که کار آن ترجمه نام به شماره اينترنتي است و اين شماره را براي اتصال مقصد مورد نظر در اختيار شبکه قرار گيرد. جزء اول سمت راست نام اينترنتي يا کد دو حرفي استاندارد اسامي کشورها و بعضي مناطق ديگر جهان است (مثل ir. براي ايران jp. ،براي ژاپن tv. ، براي جزاير تووالو،...)، يا يکي از پسوندهاي عام مانند .... ،net. ،com. نوع اول را دامنه مرتبه اول کشوري (۱) (به اختصار ،(ccTLD و نوع دوم را دامنه مرتبه اول عمومي(۲) (به اختصار (gTLD مي‌نامند. بيش از ۲٤۰ دامنه کشوري و در حال حاضر ۱٥ دامنة مرتبه اول عمومي وجود دارد. از آنجا که نشاني هر دستگاه متصل به اينترنت بايد به طور منحصر به فرد قابل شناسايي باشد، نوعي هماهنگي جهاني براي توزيع و حفاظت شماره‌ها و نام‌هاي اينترنتي لازم است. اين هماهنگي شامل نظارت و مديريت داده‌هاي تعدادي کارگزار مادر موسوم به کارگزارهاي ريشه(۳) است که در آن اطلاعات مربوط به دامنه‌هاي مرتبه اول نگاهداري مي‌شود و مراجع نهايي نشاني‌يابي در جهان‌اند. اين وظايف همواره به عهده سازماني به نام IANA(4) بوده است که از آغاز تا مدتي عملاً به دست يکي از پيشگامان اينترنت به نام جاناتان پوستل(٥)، استاد دانشگاه کاليفرنياي جنوبي اداره مي‌شد. از اواخر سال ۱۹۹۸ با تأسيس ،ICANN اداره IANA به ICANN سپرده شد. به دلايلي، مديريت اين سه منبع اينترنتي، يعني شماره‌هاي اينترنتي، نام‌هاي دامنه اينترنتي و کارگزارهاي ريشه به يکي از مسايل جنجالي راهبري اينترنت مبدل شده است. در زير سعي خواهيم به طور خلاصه اهم موضوع‌هاي مورد بحث را تشريح کنيم هر چند که ناچاريم بررسي بعضي دلايل ريشه‌اي مناقشات را به بخش مربوط به ICANN موکول کنيم.

(1-1-2)شماره‌هاي اينترنتي

در مورد شمارهاي اينترنتي ،IPv4 کليه شماره‌هاي قابل تخصيص را IANA ميان چهار مرکز ثبت منطقه‌اي توزيع کرده است که اين چهار مرکز ثبت نيز به نوبه خود شماره‌ها را ميان ارائه دهندگان عمده خدمات اينترنتي (در حال حاضر حدوداً ۸۰۰۰ سازمان در سراسر جهان) توزيع مي‌کنند. اين چهار مرکز ثبت عبارتند از) APNIC براي ناحيه اقيانوس آرام و جنوب آسيا) RIPE ،(براي اروپا، خاورميانه، آسياي مرکزي و شمال آفريقا) ARIN ،(براي بيشتر شمال آمريکا، بخشي از درياي کارائيب و جنوب آفريقا) و) LACNICبراي امريکاي لاتين و بخشي از درياي کارائيب). به زودي يك مرکز ثبت مخصوص آفريقا نيز شروع به کار خواهد کرد. نقش IANA اکنون در اين فعاليت بسيار محدود است و عمدتاً به هماهنگي لازم در برخي تغييرات توزيع ميان مراکز ثبت که ضرورتاً ايجاد مي‌شود اختصاص دارد. شکايتي که در اين زمينه مطرح مي‌شود توزيع نامتناسب (نسبت به جمعيت انساني) تعداد شماره‌هاي IPv4 است به طوري که چند سال پيش به نظر مي‌رسيد شمارة کافي براي قسمت‌هايي از جهان مانند شرق آسيا موجود نباشد. در اين زمينه سه نکته قابل ذکر است. نکته اول اينکه در بدو راه‌اندازي اينترنت که توسعة همه‌گير آن و ظهور تجارت الکترونيك پيش‌بيني نمي‌شد، به نظر مي‌آمد شماره‌هاي موجود عملاً غيرقابل استهلاك باشند و از اينرو به متقاضيان اوليه که عمدتاً دانشگاهها، مراکز علمي و بعضي صنايع کشور امريکا بودند با سهل‌انگاري بلوك‌هاي بزرگي از شماره‌هاي اينترنتي اختصاص يافت. ولي نکته دوم اينکه پس از جهاني شدن اينترنت و احساس کمبود شماره‌هاي IPv4 در بعضي مناطق جهان، از چند سال پيش يك برنامه به کارگيري شماره‌هاي استفاده نشده همراه با جابجايي شماره‌ها در

امريكاي شمالي آغاز شد كه منجر به اصلاح قابل ملاحظه‌اي درتوزيع شماره‌ها شده است به طوري به نظر مي‌رسد IPv4 تا سال‌ها كفاف نياز را خواهد كرد. بالاخره نكته سوم ابداع يك سامانه شماره‌گذاري بسيار معظم به نام IPv6 است كه استفاده از آن آغاز شده و احتمال استهلاك آن نمي‌رود. در اينجا لازم است به يك نكته اختلاف كه اخيراً در مورد توزيع شماره‌هاي IPv6 بروز كرده است اشاره شود. در مقاله اشاره شده آقاي ژائو رئيس ITU اين پيشنهاد مطرح شده است كه از آغاز، شماره‌هاي IPv6 يا بخش عمده‌اي از آن مانند پيش شماره‌هاي تلفني برحسب هويت كشوري توزيع شود. اين پيشنهاد
عكس‌العمل شديد گروه مراكز ثبت چهارگانه منطقه‌اي را به دنبال داشته است. در بيانيه اخير اين گروه(

كرده‌اند گوياي اين تفاوت سليقه است. موضوع حريم خصوصي در شئون ديگر اينترنت مانند فهرست‌هاي راهنما (directories) از جمله WHOIS راهنماي دارندگان دامنه‌هاي اينترنتي) نيز متجلي مي‌شود و از مباحث پرمناقشه است. هر چند حصول نوعي هماهنگي در اين زمينه خيلي بعيد به نظر مي‌رسد، ولي طرح مسايل و مشكلات مي‌تواند نهايتاً در نزديك‌سازي نقطه‌نظرها در طويل مدت مؤثر واقع شود.

(2-2-3)جرايم و مشكلات حقوقي مربوط به تجارت الكترونيك

اين مبحث بزرگ و پيچيده‌اي است كه بخش عمدة آن خارج از مقولة جرايم اينترنتي است ولي بخشي از مسايل مانند كلاهبرداري در فروش on-line، مخفي كردن فروش براي احتراز از پرداخت ماليات، قوانين مالياتي ناهماهنگ در كشورهايي كه دو طرف يكي معامله الكترونيك قرار مي‌گيرند، سوء استفاده از كارت‌هاي اعتباري (كه جزيي از آن به موضوع امنيت شبكه ربط دارد)، استفاده نامشروع از مشخصات مشتري براي ارسال تبليغات (spam) و پاره‌اي مسايل ديگر در زمينه جرايم اينترنتي مورد بحث قرار گرفته است. حصول توافق در برخي مسايلي كه صرفاً جنبة سوءاستفاده و جرم دارند محتمل به نظر مي‌رسد.

(2-2-4)هرزه‌نگاري(۲)

در اين زمينه طيف گسترده‌اي از ديدگاهها ميان كشورها و فرهنگ‌هاي مختلف وجود دارد و قطعاً نمي‌توان انتظار داشت در حيطة اينترنت دسترسي به توافق ساده‌تر از حصول هماهنگي در زمينه قانونگذاري عادي باشد چه در اينجا مسايل حريم خصوصي پيچيدگي‌هاي جديدي را پديد مي‌آورد. ولي به نظر مي‌رسد دست كم در يك زمينه نوعي تقارب نظر وجود دارد و آن موضوع هرزه‌نگاري كودكان است. در اكثر كشورهايي كه اكنون اينترنت حضور اجتماعي مؤثر دارد نوعي منع هرزه‌نگاري كودكان جنبه‌قانوني پيدا كرده است. ديدگاههاي نمايندگان قشرها و كشورهاي مختلف در اين زمينه بسيار نزديك به نظر مي‌رسد ولي مشكل اصلي اجرائي ساختن اين نظرات بدون صرف هزينة فلج‌كننده است. اين مقوله، مانند مبحث امنيت شبكه يك مبارزه پيگيرانه و همكاري جدي بين‌المللي مي‌طلبد.

(2-2-5) Spam

استفاده‌كنندگان از پست الكترونيك در سراسر جهان به طور فزاينده‌اي با پديده spam مواجه هستند كه دريافت ناخواستة آگهي‌هاي تجاري، نامه‌هاي گمراه‌كننده و پيامهاي آلوده به ويروس‌هايي است كه منبع سرقت از داده‌هاي رايانه و انجام كلاهبرداري هستند. بسياري از اين پيامها از روش spoof استفاده مي‌كنند كه نشاني الكترونيك مجعولي را جايگزين نشاني واقعي فرستنده مي‌كند. طبق تخمين‌هاي موجود، امروزه حدود ٦٥ درصد نامه‌هاي الكترونيك spam است در حاليكه در سال ۲۰۰۰ اين رقم حدود ۱۰ درصد بود. منبع بيش از پنجاه درصد spam كشور آمريكا بيش از ۹۰ درصد كشورهاي OECDهستند. اين در حالي است كه بيشترين ضرر اقتصادي ناشي از spam متوجه كشورهاي در حال رشد است زيرا كه از يك سو spam كه به طور يكنواخت توزيع مي‌شود، نسبت بالاتري از ورودي‌هاي اينترنتي اين كشورها را كه عرض باند محدود دارند تشكيل مي‌دهد، و از سويي ديگر، همانطور كه در آخر بخش اول مقاله اشاره شد، هزينة استفاده از ظرفيت اينترنتي در كشورهاي در حال رشد بالاتر از هزينه متناظر در كشورهاي پيشرفتة صنعتي است. راههاي مبارزه با spam عبارتند از:

-1مقررات و قوانين كشوري براي شناسايي و تعقيب قانوني متخلفان. با اينكه بسياري كشورها در اين رابطه قوانين و مقرراتي وضع كرده‌اند، موفقيت در اين زمينه بسيار محدود بوده است. از يك طرف روش‌هاي فني شناسايي پرهزينه‌اند و متخلفان بالقوه همواره توانسته‌اند با صرف هزينة كمتر سطح پيچيدگي روش‌هاي خود را ارتقاء دهند. از طرفي ديگر روش‌هاي شناسايي گاهي با قوانين حفظ حريم خصوصي و احتراز از شنود غيرقانوني دچار تناقض مي‌شوند و اين خطر وجود دارد كه بعضي دولتها و مراجع به بهانه مبارزه با spam به حريمهاي ديگر وارد شوند.

-2چند سالي است كه IETF(1) كه بالاترين مرجع فني و استاندارد سازي اينترنت است با مسأله spamدرگير شده و پيشرفتهاي خوبي در زمينه مبارزه با ،spoofing يعني جعل نشاني، حاصل شده است كه اميدبخش است. هر چند اين نوع spam درصد كوچكي از spam را تشكيل مي‌دهد وليكن بيشتر كلاهبرداري‌ها و spam آلوده به جرمهاي سنگين‌تر از اين طريق صورت مي‌گيرد.

-3در حال حاضر مؤثرترين راه عملي برخورد با spam شناسايي «توده پيامها (bulk mail) «توسط كارگزارهاي دريافت‌كننده پست الكترونيك است. اين روش است كه Yahoo و Microsoft به كار مي‌برند و سازمانهاي مختلف در سطح محلي اعمال مي‌كنند. اين عمل دريافت‌كننده را تا حد زيادي از اتلاف وقت مصون مي‌كند ولي اثري بر اتلاف عرض باند ندارد.

كار گروه راهبري اينترنت چه گامي در زمينه مبارزه با spam مي‌تواند بردارد؟ تجربه مشاركت بين‌المللي در اين زمينه تاكنون چندان درخشان نبوده است. مثلاً جامعة اقتصادي اروپا، با آن كه از كشورهاي داراي فرهنگهاي به نسبت مشابه تشكيل شده است و عليرغم كوشش زيادي كه در راه هماهنگ‌سازي قوانين مقررات ميان اين كشورها صورت گرفته است، موفق نشده است كه رهنمودي را كه بيش از يك سال پيش به كشورهاي عضو صادر كرد اجرا ئي سازد. در حال حاضر مي‌توان پيشنهادهاي زير را در كار گروه مطرح كرد:

-1انتقال اطلاعات در مورد پالايش و مبارزه با آلودگي توده پيامها.

-2نهادينه‌سازي تبادل اطلاعات در مورد تجربه مبارزه با spam از طرق قانوني و فني.

-3توسعة مراكز تبادل اينترنتي (١) ميان كشورهاي در حال رشد يك منطقه و نصب ابزار پالايش در اين مراكز به منظور جلوگيري از هدر رفتن عرض باند كشورهاي متصل. البته موفقيت اين روش وابسته به توافق‌هاي چند جانبه و هماهنگي ميان كشورهاي ذيربط است.

(3-2)حقوق مالكيت فكري

يكي از نتايج توسعه تجارت الكترونيك ظهور منازعات مالكيت فكري در بستر اينترنت بوده است. برجسته‌ترين مورد بحث در اين زمينه موضوع امتياز دامنه‌هاي اينترنتي است. حق استفاده از يك دامنه اينترنتي مالكيت محسوب نمي‌شود. بلكه امتيازي است كه (معمولاً به مدت محدود) در ازاي پرداخت حق اشتراك به استفاده‌كننده تعلق مي‌گيرد. اينكه در چه شرايطي اين امتياز ناقض حقوق مالكيت ثبتي يا مالكيت فكري ديگراني است كه نسبت به اين نام دامنه ادعا دارند و اينكه قوانين ثبتي و مالكيت فكري كشورها و معاهدات بين‌المللي ثبتي تا چه حد اين مسايل را پوشش مي‌دهند از حدود سال ١٩٩٥ مورد توجه قرار گرفت. با توجه به نظرات گوناگوني كه در مورد تعيين دادگاه صالحه كشوري

شده در يك كشور هستند كه تابع قوانين كشور محل ثبت هستند ولي قلمرو فعاليت آن‌ها ممكن است بين‌المللي، منطقه‌اي يا محدود به كشور خاصي باشد. بعضي از اين سازمان‌ها صرفاً درگير اينترنت هستند و بعضي ديگر بنابر نوع وظايف و اهداف خود با اينترنت مرتبط مي‌شوند. در بين سازمان‌هايي كه منحصراً در قلمرو اينترنت فعاليت مي‌كنند، معروفترين آن‌ها ICANN و سازمان تابعة آن IANA است كه بخش بعد منحصراً به آن اختصاص دارد. گروه مهم ديگري از اين دسته، گروه چهارگانه مراكز ثبت منطقه‌اي (2)(RIR) است كه قبلاً به آن‌ها اشاره شد. مناطق پوشش اين چهار سازمان از هم تفكيك شده‌اند و رقابتي ميان آن‌ها براي توزيع شماره اينترنتي وجود ندارد. از طرف ديگر هر چهار سازمان مخالف مداخله دولتي در توزيع شماره‌هاي اينترنتي و به طور كلي حامي راهبري بخش خصوصي هستند. بعضي اختلافات ميان اين گروه و ICANN موجب شده است كه چهار مركز ثبت منطقه‌اي، تجمعي به نام سازمان منابع شماره‌اي (3)(NRO) به وجود آورند كه به طور رسمي ثبت نشده است و به پشتوانة تفاهم‌نامه‌اي ميان اين مراكز عمل مي‌كند.
اپراتورهاي سيزده كارگزارريشه گروه ديگري از سازمان‌هاي مؤثر دراينترنت را تشكيل مي‌دهند. يكي از اين اپراتورها ،ISC ،كه قبلاً به آن اشاره شد، يك سازمان غيرانتفاعي است كه به جهاتي اهميت ويژه پيدا كرده است. اين سازمان تهيه‌كنندة ،BIND نرم‌افزار غالب كارگزارهاي دامنه است، ميزباني دامنه بيش از ٤٠ TLD را به عهده دارد، و همانطور كه اشاره شد با ابداع روش Arycast موفق شده است بديل كارگزار ريشة F را در سراسر جهان پياده‌سازي كند. تعداد زياي از مراكز ثبت دامنه‌هاي كشوري مؤسسه‌هاي غيرانتفاعي و غيردولتي هستند. تجمع‌هايي نيز از مراكز ثبت وجود دارد كه به صورت سازمان‌هاي غيرانتفاعي ثبت شده‌اند. مهمترين اينها CENTR و APNIC هستند. عضويت در CENTR براي مراكز ثبت دامنه كشوري همة كشورها آزاد است ولي هستة آن در اروپاست. غربي‌ترين عضو اين سازمان، مركز ثبت كانادا و شرقي‌ترين عضو آن مركز ثبت افغانستان است، ولي ژاپن نيز به عنوان ناظر در آن شركت دارد. مؤسسه APNIC عمدتاً كشورهاي شرق و جنوب آسيا و اقيانوسيه را فرامي‌گيرد.
شبكه‌هاي علمي – تحقيقاتي كه معمولاً توسط دولت متبوع حمايت مي‌شوند خود داراي تجمع‌هايي هستند كه به صورت سازمان‌هاي غيرانتفاعي ثبت شده است. يك چنين مؤسسه TERENA است كه بيشتر محور اروپايي دارد ولي كشورهايي از خاورميانه (مانند ايران) و شمال آفريقا نيز در آن عضويت دارند. بالاخره بايد از ISOC نام برد كه يكي از قديمي‌ترين تشكل‌هاي اينترنتي است. قبلاً به نقش ISOCدر رابطه با IETF اشاره كرديم. لازم به ذكر است كه ISOC دو بار به حمايت از شبكه اينترنتي در ايران برخاسته است. يك بار در اواخر سال ١٣٧٢ كه مديريت وقت اينترنت (بنياد ملي علوم آمريكا) با ورود ايران به شبكة، اينترنت و اعطاي دامنه ir. مخالفت مي‌كرد و سرانجام فشار و حمايت ISOC اين امر را ممكن ساخت، و بار ديگر چند سال بعد، كه بعضي عوامل بنياد ملي علوم آمريكا به قطع ترافيك اينترنتي ايران اقدام كردند و مجدداً ISOC از جمله به سازمان‌هاي مهمي بود كه به اين عمل اعتراض كرد و ارتباط پس از دو هفته مجدداً برقرار شد.

(3-3)تشكل‌هاي بين‌الدولي عمومي

اين تشكل‌ها عموماً يا زيرمجموعه‌هاي سازمان ملل متحد هستند يا با آن ارتباط نزديك دارند. در واقع رسالتي در زمينة موفق ساختن فرايند WSIS و نيز موضوع راهبري اينترنت به عهدة شخص دبيركل سازمان ملل واگذار شده است. علاوه بر ارتباطات موردي و موضوعي كه انواع سازمان‌هاي بين‌الدولي مانند يونسكو، سازمان تجارت جهاني ،(WTO) سازمان‌هاي حقوق بشر و غيره گهگاه با اينترنت پيدا مي‌كنند، دو سازمان WIPO و ITU ارتباط مستمرتري دارند كه در اينجا به آن مي‌پردازيم.

سازمان جهاني مالكيت فكري (WIPO) عهده‌دار وظايف گسترده‌اي در زمينه معاهدات بين‌المللي در حيطة مالكيت ثبتي و فكري است و يك مركز ويژة حكميت و ميانجيگري در امور اختلافات مالكيت فكري را شامل است. ورود WIPO به صحنة اينترنت با توسعه تجارت الكترونيك و مسايل مالكيت فكري و ثبتي كه اين پديده به همراه داشت آغاز شد. يكي از وظايفي كه از بدو تأسيس ICANN در اواخر سال ۱۹۹۸ براي آن پيش‌بيني شده بود سازمان بخشيدن به منازعات ثبتي و ادعاهاي نقض مالكيت فكري در رابطه با دامنه‌هاي اينترنتي com، net و org بود. از اينرو در ماههاي قبل از شروع به كار رسمي ICANN، متخصصان حقوقي WIPO سياستنامه حل اختلاف و داوري كه قبلاً به آن اشاره شد و آيين‌نامه‌هاي اجرايي لازم را براي سازمان جديدالتأسيس تهيه كردند. علاوه بر دامنه‌هاي مرتبه اول فوق، اكنون تعداد ديگري دامنه مرتبة اول عمومي و بسياري از دامنه‌هاي كشوري از نوعي مجموعة حل اختلاف مشابه استفاده مي‌كنند. مركز داوري WIPO با مراكز ثبت ٦ دامنه عمومي و بيش از ٤٠ دامنه كشوري منجمله ايران توافقتنامه همكاري در موارد حل اختلاف امضا كرده و تاكنون بيش از ٦٥٠٠ مورد را به نتيجه رسانده است. از سال ۲۰۰۱ كوششي در WIPO براي تهية يك سياستنامه حل اختلاف گسترده‌تر در زمينه دامنه‌هاي اينترنتي شروع شد كه اسامي اختصاري و كامل كشورها و اسامي بعضي سازمانهاي بين‌الدولي و بين‌المللي را نيز فرا مي‌گيرد WIPO .در ايجاد اجماع نظر در مورد اين سياستنامه تاكنون موفق نبوده است.

اتحاديه بين‌المللي مخابرات از راه دور (ITU) قديمي‌ترين سازمان بين‌الدولي موجود در جهان است. آغاز كار اين سازمان سال ١٨٦٥ ثبت شده است. در حال حاضر ١٨٩ كشور و تعدادي از شركتهاي بزرگ عضو ITU هستند. هزينه عضويت در ITU سنگين‌تر از آن است كه اكثر سازمانها و شركتهاي فعال در اينترنت و مراكز ثبت اينترنتي از عهدة پرداخت آن برآيند ITU .از سه بخش تشكيل شده است كه عمدتاً يك بخش آن موسوم به ITU-T در ارتباط با بعضي مسايل اينترنتي قرار مي‌گيرد. وظيفه اين بخش مانند IETF تا حدود زيادي تهيه استاندارد است ولي استانداردهايي كه در حيطة وظايف ITU-T قرار مي‌گيرند اساساً مربوط به لايه‌هاي 1 و ٢ (لايه‌هاي فيزيكي يا زيربنايي) هستند و تداخلي با كار IETFدر لايه‌هاي ٣ و ٤ ندارد. با اينحال ITU-T در فعاليتهاي IETF شركت كرده است و با تحت الشعاع قرار گرفتن تلفن سنتي توسط اينترنت ITU-T ،سعي كرده است خود را به طور فزاينده‌اي درگير استانداردهاي فني اينترنتي كند. روش كارفني در ITU-T از طريق گروههاي موسوم كه» گروههاي مطالعه» است. نتايج گروههاي مطالعه بايد با اجماع مورد تصويب قرار گيرد تا به عنوان استاندارد رسمي ابلاغ شود. برخلافRFC ها كه به طور رايگان قابل دسترسي‌اند، استانداردهاي ITU بايد به قيمت نسبتاً بالايي خريداري شوند. مهمترين امتيازي كه ITU در زمينه اينترنت تاكنون كسب كرده است مربوط به موضوع ENUM است كه توضيح داده خواهد شد. پروتكل ENUM شيوه‌اي براي نگاشتن شماره‌هاي تلفن معمولي به نامهاي دامنه است كه نوعي تلفيق تلفن و اينترنت را ممكن مي‌سازد. اين پروتكل توسط IETF تدوين و اعلام شد .IETF و IAB قصد داشتند توزيع دامنه‌هاي كشوري مربوط به اين پروتكل را كاملاً در اختيار سازمان اروپايي RIPE-NCC قرار دهند و ITU اصرار داشت به سبب ارتباط با موضوع تلفن، اين امتياز در اختيار ITU قرار گيرد. طبق مصالحه‌اي كه صورت گرفت RIPE-NCC مجري طرح خواهد بود ولي بايد موافقت ITU را در هر مورد واگذاري كسب كند. زمينه‌هاي ديگري كه ITU در آن فعال بوده است تدوين بعضي استانداردهاي چند رسانه‌اي (multimedia) و استاندارد كيفيت خدمات VOIPاست. كمرنگ شدن اهميت مخابرات سنتي در مقايسه با اينترنت، عدم توانايي رقابت فني با IETF، و به طور كلي كارايي ضعيف در مقايسه با حجم سازماني (بودجه سالهاي اخير ITU،140 ميليون دلار در سال، يعني هفتاد برابر بودجه سالانه IETF بوده است). باعث شده است كه ITU در چند سال

اخير كوشش كند فعاليت خود را از زمينه فني به سوي زمنيه‌هاي سياستگزاري جا به جا كند. اتكاي ITUدر اين زمينه عمدتاً به كشورهاي در حال رشد به خصوص بخش دولتي و وزارتخانه‌هاي پست، تلگراف و تلفن بوده است كه خود را در اكثر ميادين تشكيلاتي اينترنتي منفعل و بي‌پناه احساس مي‌كنند و بعضي در ITU نوعي قيم و تريبون يافته‌اند.

(4-3)تشكل‌هاي بين‌الدولي با عضويت محدود

در اينجا مقصود تشكيلاتي مانند اتحادية اروپا، شوراي اروپا APEC، ASEAN، G8، OECD ،و امثال آنهاست كه هر يك بنا بر تعريف مجموعة مشخصي از كشورها را دربرمي‌گيرند. سازمانهاي ذكر شده در بالا (و بعضي ديگر) هر يك در مورد بعضي مسايل سياستگزاري اينترنت نظرات مشخصي اعلام كرده‌اند يا با كمك به احداث زيربناي سخت‌افزاري در كشورهاي عضو و كمك مالي به رواج اينترنت مثلاً در بخش علمي موقعيتي براي اعمال نظر در بعضي امور اينترنتي كسب كرده‌اند. بالاخص شوراي اروپا و OECD در رابطه با حفظ حريم خصوصي و مندرجات) WHOIS راهنماي دامنه‌هاي اينترنتي ثبت شده) مواضعي سختگيرانه‌تر از عملكرد فعلي و توصيه‌هاي ICANN اتخاذ كرده‌اند، و بعضي ديگر در زمينه امنيت شبكه و هماهنگي مسايل حقوقي دست به اقداماتي زده‌اند. در حال حاضر نقش اين دسته از تشكل‌ها كمرنگ‌تر از سه دستة ديگر است ولي به نظر مي‌رسد در آينده بعضي از اين گروهها، بالاخص جامعه اروپا، حضور فعالتري در صحنة اينترنت پيدا كنند.

بخش ٤. آيكن

همانطور كه ديديم در دوران اوليه اينترنت، ادارة امور اينترنت با توافقهاي غيررسمي ميان گروههايي توزيع شده بود كه ريشة دانشگاهي و تحقيقاتي داشتند و عمدتاً در خاك ايالات متحده آمريكا به فعاليت مشغول بودند. در مواردي كه نوعي تصميمگيري مركزي ضرورت داشت. مانند توزيع منابع اينترنتي و برخي هماهنگي‌ها در استفاده از آنها، بنياد ملي علوم آمريكا (NSF) كه سرمايه‌گذاري اوليه در اينترنت را انجام داده و در آن زمان تأمين‌كننده اصلي هزينه‌هاي كار گروههاي اينترنت و نيز شبكه اينترنت وقت

-2كشورهاي بزرگ صنعتي، به خصوص آمريكا، طي سي سال گذشته سرمايه‌گذاري هنگفتي هم از نظر مالي و هم از نظر نيروي انساني در اينترنت كرده‌اند و اقتصاد، صنعت، و وضعيت علمي آنها اكنون شديداً به اينترنت و نظام غيرمتمركز آن وابسته است. اين كشورها به هيچ وجه اجازه نخواهند داد يك دگرگوني ريشه‌اي در نحوة سازماندهي و مديريت اينترنت رخ دهد.

اگر اين دو مشاهده را بپذيريم، واهي بودن شعارهاي تبليغاتي «تغيير حاكميت اينترنت» كاملاً روشن مي‌شود. متأسفانه بعضي سازمانهاي بين‌الدولي، بالاخص ،ITU كه اهداف خاص خود را دنبال مي‌كنند، دراطلاع‌رساني ناقص و يك طرفه كه بعضي دولتمردان كمتر آگاه كشورهاي توسعه نيافته را تحت تأثير قرار داده است بي‌اثر نبوده‌اند. در واقع انتظاري كه مي‌توان از ار گروه راهبري اينترنت داشت در نهايت پاسخگويي به مسايل مطروحه در دستور كار WGIG است. اگر به فرض بعيد، همة اين مسايل به صورت رضايتبخشي براي همة اقشار در WGIG به حل مطلوب برسند، هنوز اثر آن بر» حاكميت» يا «راهبري» اينترنت بسيار اندك است. كشورهاي در حال رشد نبايد به برنامةWGIG و WSISزياد دل ببندند، كليد توسعه اينترنت، فعاليت داخلي كشورهاست و تجربة سي ساله اينترنت مسير صحيح و منطقي را به ما آموخته است. متأسفانه گرايش به تمركز و كنترل دولتي مشخصة اصلي برخورد با اينترنت در بسياري از كشورهاي در حال رشد است و تا اين روند تغيير نكند، اين كشورها همچنان «در حال رشد» باقي خواهند ماند.

اين يك واقعيت است كه كشورهاي توسعه نيافته از اينترنت كمتر بهره گرفته‌اند و به طور كلي ميزان بهره‌وري كشورها از اينترنت تا حد زيادي متناسب با وضعيت عمومي اقتصاد، صنعت، و خبرگي علمي آنهاست. در اين شرايط راه بخردانه اين است كه هر جامعه منافع و انتظارات واقع‌بينانه خود را به طور دقيق شناسايي كند، «كار گروه راهبري اينترنت» به جاي پرداختن به مسايل كلي مديريتي، كوشش كند، راهكارهاي عملي براي حل بعضي مسايل مبتلا به، نه ارضاي اقتدارگرايي‌هاي گروههاي خاص، بي‌انديشد. كشورهاي در حال رشد را معمولاً به دو دسته تقسيم مي‌كنند، يك دسته از وضعيت توسعة بهتري برخوردارند (مانند ايران) و دستة ديگر كه وضعيت بسيار مأيوس‌كننده‌اي دارند. هيچيك از دو گروه نمي‌تواند نفعي جدي در درگير شدن در مسايل كلان مديريتي اينترنت داشته باشد و ورود به اين مسايل در واقع به مثابه آلت دست قدرتهاي بزرگ قرار گرفتن است. گروه كشورهاي بسيار ضعيف واقعاً نيازمند هرگونه كمك بين‌المللي است ولي معلوم نيست توسعه اينترنت تا چه حد از ضروريات مهم آنهاست. براي كشورهاي در حال رشد مي‌توان مجموعه‌اي از مسايل مطرح شده در بخش ۲ را در اولويت قرار داد:

-1مبارزه با spam كه در حال حاضر فشار هزينه‌اي هنگفتي بر اين كشورها وارد مي‌كند.

-2نهادينه ساختن تشكل‌هاي علمي- فني براي آگاهي مستمر از پيشرفتهاي فناوري شبكه به خصوص به منظور مبارزه با آفت و تأمين امنيت شبكه.

-3ايجاد مراكز اتصال منطقه‌اي به منظور تعديل نرخ اتصال شبكه و كوشش براي كسب يارانه از مجامع بين‌المللي و بين‌الدولي براي توسعه شبكه‌هاي فيبرنوري منطقه‌اي و كشوري.

-4همكاري در ايجادCERT هاي منطقه‌اي.

-5كوشش براي ايجاد نظام حقوقي بين‌المللي ناظر بر موارد حل اختلاف در مورد دامنه‌هاي عمومي اينترنتي به نحوي كه دادگاههاي كشور محل اقامت قانوني مركز ثبت مادر مرجع نهايي نباشد.

حتي در صورت حصول موافقت عمومي در مورد اين مسايل، عملي ساختن آنها منوط به تشكيل كارگروههاي فني با صلاحيت است. بنابراين نهايتاً توسعه نيروي انساني در داخل كشور هم در زمينه فني و هم در زمينه حقوقي و ساير زمينه‌هاي وابسته، پيشنياز توان بهره‌گيري از هرگونه توافق

بين‌المللي خواهد بود.

پی‌نویس‌ها

(1)مرکز ثبت دامنه) ir. پژوهشگاه دانش‌هاي بنيادي)، دانشگاه صنعتي شريف. اين مقاله به سفارش مرکز پژوهش‌هاي ارتباطات تهيه شده است. مسؤوليت محتواي مقاله با نويسنده است.

(2) World Summit on Information Society

(3) Working Group on Internet Governance

(4)نقل از ماده ۱۳» برنامه عملياتي» مورخ ۱۲ دسامبر ۲۰۰۳-Document WSIS : 03/GENEVA/DOC/5-E

(5) "48… The international management of Internet should be multilateral, transparent and democratic, with the full involvement of governments, the private sector, civil society and international organizations. …" (http://www.itu.int/wsis/docs/geneva/official/dop.html)

(6)نويسندة مقاله از آقاي سيامك كاظمي براي ارائه اين پيشنهاد سپاسگزار است.

(1) Internet Corporation for Assigned Names and Numbers

(1) (http://www.InternetGovername.org) Internet Governance Project

(2) H.Zhao

(3) ITU and Internet Governance)در:
http://www.itu.int/ITU-T/tsb-director/itut-wsis/files/zhao-netgov01.doc

(1) http://www.un.org/NeNS/Press/docs/2004/pi/620.doc.htm

(2) Markus Kummer

(1) County Code Top Level Domain

(2) Generic Top Level Domain

(3) Root Server

(4)مخففInternet Assigned Numbers Authority

(5) Jonathan Postel

(1) http://www.nro.net/documents/nro17.html

(1) Internet Systems Consortium

(1) CERT مخفف Computer Emergency Response Team است.

(2) pornography

(1)مخففInternet Engineering Task Force ستاد مهندسي اينترنت)

(1) Internet Exchange Point

(2)مخففUniform Dispute Resolution Policy

(1)مخففInternationalized Domain Names

(1) Packet switching

(2) Vinton Cerf

(3) Robert Kahn

(1) W3 Consortium

(2) Internet Society

(3)مخففRequest For Comment

(4)مخففInternet Architecture Board

(5)مخففInternet Engineering Steering Group

(1) Tim Berners-Lee

(2)مخففRegional Internet Registry

(3)مخففNumber Resources Organization

(1) Paul Twomey

(2) http://www.icann.org/announcements/announcement-16nov04.htm

(1) At-Large

(2) http://www.icann.org/announcements/24nov04-2.htm